

LERARENOPLEIDINGEN NEDERLANDS IN VERANDEREND PERSPECTIEF

(Ghislain Duchâteau - red.)

1 Inhoud

- Verslag Forum Loso-netwerk VVM voor opleiders HSN 16 – Gent 16 november 2002 Hertekening van de curricula in Vlaanderen voor de lerarenopleidingen aan de universiteiten en in de hogescholen met het oog op de implementatie van de BaMa-structuur
- Drie relevante uittreksels uit de beleidsbrief van Minister M. Vanderpoorten van 23 oktober 2002
- Binnenkort een laborant voor de klas? Uit Klasse Nr. 130 – december 2002
- Welke leraren/opleiding willen wij aan de UIA? van Prof. Frans Daems in Nieuwsbrief UIA

2 Teksten

2.1 *Dossier lerarenopleidingen Nederlands in veranderend perspectief*

Verslag van het Forum van het Loso-netwerk VVM voor opleiders
HSN 16 – 16 november 2002 - 11.2

Hertekening van de curricula in Vlaanderen voor de lerarenopleidingen aan de universiteiten en in de hogescholen met het oog op de implementatie van de BaMa-structuur

m.m.v. Frans Daems, René van de Kraats en Ghislain Duchâteau (gespreksleider)

Op de hand-out noteren we de volgende bedoelingen van het forum :

De beschikbare tijd vullen we in een *rondetafelgesprek* in met twee onderwerpen:

1. de curricula-implementatie
2. een reflectiestonde omtrent de functie en de behoefte van de Vereniging van Vlaamse MoedertaalDidactici

1. Curricula-implementatie:

Een aanzet tot herziening en aanpassing van de curricula vanuit de behoeften van de onderwijsverstrekkers Nederlands in de aggregaties aan de universiteiten en de departementen lerarenopleidingen in de hogescholen

- i. Hoever staan we *structureel* m.b.t. de wettelijke basis voor de nieuwe lerarenopleiding?
 - Inbreng van Frans Daems, Frans Zwitserlood (vervangen door René van de Kraats) – reacties daarbij
 - Is er met het oog op het aparte decreet op de lerarenopleiding behoefte aan inbreng vanuit de basis voor de structurele invulling van dat decreet?
- ii. Wat doen we naar *de inhoud* toe van de curricula vanuit de huidige situatie?

Vragen als aanzetten tot een gesprek daarbij:

1. Bestaan de behoeften aan herwerking van de reguliere huidige curricula voor de verschillende lerarenopleidingen afgezien van de structurele wettelijke basis?
 2. Kunnen we gemeenschappelijke behoeften aanwijzen voor alle lerarenopleidingen waar Nederlands aan de orde is?
 3. Of moeten we specifieke denkgroepjes vormen voor de verschillende lerarenopleidingen?
 4. Welke prioritaire inhoudelijke verlangens voor de curricula leven er bij de docenten-lerarenopleiders?
 5. Wat met de verhouding theorie en praktijk in de curricula?
 6. Hoe de stages te optimaliseren?
 7. Kan er vanuit de behoefteverzameling een vervolgoepzet groeien om effectief naar de opleidingsinstellingen en mogelijk ook naar de overheid toe een substantiële aanbreng te doen naar de invulling van die nieuwe lerarenopleidingen binnen de BaMa-structuur?
2. Reflectiestonde – mogelijke motie vanuit het Losonetwerk naar de VVM toe.

Het rondetafelgesprek stellen we onder het motto “Een kans op een stap vooruit?”

Het gesprek brengt ons meteen naar de beleidsbrief van de minister van onderwijs van 13 november 2002. *Prof. Frans Daems* licht daaruit enkele relevante vooruitzichten die van belang kunnen zijn voor de nieuwe structuren in het hoger onderwijs van de nabije toekomst.

Hierbij staat de referentie voor raadpleging van de beleidsbrief:

Beleidsbrief klaar voor advies

Minister Marleen Vanderpoorten heeft haar beleidsbrief 2002-2003 voor advies ingediend bij de VLOR. Hierin vat ze alle vroeger genomen beslissingen samen die dit schooljaar van kracht worden zoals de lineaire loonsverhoging met 2 %, gelijke onderwijskansen, ICT-coördinatie, ... Daarnaast ontvouwt ze haar plannen voor wijzigingen vanaf 1 september 2003 of later: hertekening van het onderwijslandschapbasis-, secundairen volwassenenonderwijs, participatiedecreet, rechtspositie van leerlingen, nieuwestudiefinanciering hoger onderwijs, hervorming van lerarenopleiding en rekrutering inspecteurs. Ook haar plan om de middelen voor pedagogische begeleiding rechtstreeks aan de scholen toe te kennen, wordt hernomen.

U vindt de volledige beleidsbrief in pdf- en html-formaat op het web. *SCHOOLdirect* vat voor u de krachtlijnen samen - globaal en verder per niveau.

Beleidsbrief onderwijs 2002-2003 in pdf (125 Kb, 33 p.) en html

http://www.ond.vlaanderen.be/berichten/algemeenbeleid/beleidsbrief2002_2003.htm

Samenvatting krachtlijnen alle niveaus

http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/BL0203/beleidsbrief2002-2003_alle.htm

Aan de hand van de volgende tabellen toont Frans Daems met de overheadprojector hoe de structuur van de nieuwe lerarenopleidingen binnen de beleidsvisie van de minister er zou kunnen uitzien.

Geïntegreerde opleiding					
VOORAF	SANCTIONERING DIPLOMA	TITEL	STUDIE- OMVANG	doelgroep lln	INSTELLING
so	prof. ba	leraar KO	180	kleuterond.	HOKT
so	prof. ba	leraar LO	180	lager ond.	HOKT
so	prof. ba	leraar SO	180	secundair onderwijs: AV1, AV2?, AV4? TV1, TV2, TV3, TV4? PV	HOKT

Nota bene: AV/TV 1 = 1e graad; 2 = 2e graad, 3 = 3e graad, 4 = volwassenenonderwijs

Vervolgopleiding					
VOORAF	SANCTIONERING DIPLOMA	TITEL	STUDIE- OMVANG	doelgroep lln	INSTELLING
prof. ba	certificaat	leraar	60?	AV1, AV2?, AV3?, AV4? TV1, TV2, TV3, TV4 PV	HOKT HOLT? associatie?
acad. ba	certificaat	leraar	60?	AV 1, AV2, AV3?, AV4?	univ/HOLT associatie?
acad. ma	certificaat	leraar	60?	AV2, AV3, AV4?, H0?	univ/HOLT associatie?
so/ba/ma	certificaat	leraar	???	afhankelijk van vooropleiding: so, prof. ba, ac. ba, ac. ma:	GPB associatie?

Nota bene: AV/TV 1 = 1e graad; 2 = 2e graad, 3 = 3e graad, 4 = volwassenenonderwijs

Vooraf voor de vervolgopleiding is het aantal vraagtekens opvallend: omtrent de studieomvang, de doelgroepen en de opleidingsinstelling. In de vervolgopleiding wordt ook een certificaat uitgereikt en de afgestudeerden voeren de titel van "leraar".

Voor de GPB's (GPB = Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid) wordt een alternatieve route voorzien om onderwijsbevoegdheid te verwerven. Naast de preservice-opleiding is er mogelijk de in-service-opleiding. Er is een duidelijke tendens om een partnerschap te sluiten met de scholen die dat zouden verzorgen. Die in-servicetraining zou een begeleiding van de scholen vergen. Dat zou een verzwaring betekenen van de taakopdracht van de leerkrachten in de scholen, dat zou ook een verzwaring betekenen voor de opdracht van de docenten in de opleidingsinstellingen. Daartegenover voorziet de overheid GEEN financiële tegemoetkoming.

Onderwijsverantwoordelijke voor het hoger onderwijs, de heer Jan Adé, is voor de lerarenopleiding voorstander van echte stagescholen. Frans Daems meent dat dit geen doorgang kan vinden, ook omdat het te duur is.

Verder moeten we de dimensie in aanmerking nemen waarbij de overheid van het departement de nadruk legt op de noodzaak om veel soepeler om te gaan met het verhaal van de bekwaamheidsbewijzen. We zitten immers met een tekort aan leraren voor de scholen.

In de GPB-opleiding is het heel duidelijk dat er een lerarenopleiding wordt voorzien zonder dat er vakdidactiek wordt gegeven. Eén opleider staat in voor de vakdidactiek van alle vakken.

Een eerste conclusie uit wat Frans Daems voorstelt over de structuur van de komende opleidingen is dat we nog erg weinig weten over welke precieze invulling daaraan wordt gegeven. Dat zou ons op dit ogenblik in zulke onzekerheid blijven plaatsen dat we nog niet toe zijn aan een redelijke reflectie op de onderwijsinhouden.

René van de Kraats, lerarenopleider universitair onderwijs Utrecht, brengt ons dan een schets van de situatie zoals die zich nu voltrekt in Nederland. Drie duidelijke gegevens:

1. de lerarenopleiding sluit aan bij de vakstudie
2. het curriculum voor de tweede fase sluit aan bij dat voor de basisvorming
3. het curriculum wordt zo ingericht dat het inspeelt op de individuele behoeften van de studenten

De leertrajecten voor studenten-leraren lopen over de periode van 1 tot 1 ½ jaar. De studenten houden een digitaal portfolio bij op een website met daarbij links naar Blackboard en Webcity voor de cursussen. Per website is er een tussenportfolio en een eindportfolio. Een peiler bij de studie is de vakstudie Nederlands. Die tendens naar die individueel gerichte studie in de lerarenopleiding staat het verst in Utrecht. Ook de universiteiten hebben in die voorbereiding een voorsprong op de Pabo's.

Belangrijk hierbij is dat het duidelijk moet zijn dat dit op het gegeven moment een systematiek in wording is, die nog moet worden gelegaliseerd.

De opleidingen in Nederland voeren tot een onderscheid tussen "*onderzoeksmaster*" en "*educatieve master*". Dat laatste diploma verstrekt de bevoegdheid tot docent in de scholen en tot andere educatieve beroepen. Een doorstroming van "*onderzoeksmaster*" naar "*educatieve master*" wordt voorzien. Afgestudeerden van de Pabo's worden bachelors. De Nieuwe Lerarenopleidingen aan de universiteiten leiden educatieve masters op.

Door het lerarentekort zowel in Nederland als in Vlaanderen bestaat de tendens onbevoegden aan te stellen in lerarenfuncties. In Nederland is dat uitgesproken in het VMBO. Iedereen in het forumgesprek is er zich van bewust dat het verschijnsel aanleiding kan geven tot een uitholling van het lerarenberoep.

Als concrete fundering van de ideeën die tijdens het forum aan de orde kwamen voegen we *drie relevante uittreksels toe uit de beleidsbrief van Minister M. Vanderpoorten*. Zij moeten dienen om de problematiek en onze zorg daarover verder uit te diepen en om ons toe te laten naast een kijk ook een standpunt tegenover betekenisvolle aspecten daarvan in te nemen. Zie verder in dit dossier.

Inbreng in het gesprek van deelnemers aan het forum:

Vanuit een middelbare school die stagiairs ontvangt uit de lerarenopleiding wordt de wens uitgesproken om de kans te krijgen als leraar om twee of drie dagen de reguliere lessen te gaan volgen samen met de studenten in de opleidingsinstituten. Ook is er de wens om voor Nederlands 6 dagen verplichte navorming te voorzien voor leraren in de middelbare scholen.

Constatering en vervolgsituatie:

Omdat het rondetafelgesprek moet worden afgerond binnen de voorziene tijd constateren we dat we in feite niet toegekomen zijn aan het tweede gedeelte van de voorziene behandeling van de curricula-implementatie “Wat doen we naar *de inhouden* toe van de curricula vanuit de huidige situatie?” mede ook omdat alle nadruk moest worden gelegd op de komende structuren voor de lerarenopleiding. Omdat er zoveel stof is voor een vervolggelsgesprek stellen we naar de VVM toe dat we dat zeker zullen opzetten bijvoorbeeld ter gelegenheid van de Algemene Vergadering van de VVM aansluitend bij een themastudiedag in maart 2003.

Ook aan de reflectiestonde vanuit het Losonetwerk naar een bezinning over de behoeften van de VVM-werking hebben we naast de vraagstelling geen tijd meer kunnen besteden. René van de Kraats stelt dat in Nederland werd afgezien van een website voor de universitaire lerarenopleiders, maar dat één keer per jaar alle lerarenopleiders van de universiteiten samenkomen om de beurt bij een collega van een bepaalde universiteit: daar kijken ze hoe de situatie er ter plaatse uitziet, daar overleggen ze over de gemeenschappelijke aandachtspunten en daar besluiten ze de bijeenkomst gezellig met een maaltijd.

De verslaggever,
Ghislain Duchâteau

2.2 Beleidsbrief onderwijs en vorming 2002-2003

Versie goedgekeurd door de ministerraad - 23 oktober 2002 - en ingediend bij de Vlaamse Onderwijsraad.

http://www.ond.vlaanderen.be/berichten/algemeenbeleid/beleidsbrief2002_2003_volledige_tekst.htm

2.2.1 Inhoudstafel

inleiding

1. Waardering van het leerkrachtenberoep p.1-6
2. Waardering van het technisch en beroepssecundair onderwijs
3. Vereenvoudigen van de regelgeving
4. Kwaliteitszorg en –bewaking optimaliseren
5. Finaliseren en uitvoeren Decreet eindtermen, ontwikkelingsdoelen, specifieke eindtermen SO
6. Het onderwijs afstemmen op de verschillen tussen leerlingen en tussen cursisten
7. Wegwerken van mogelijke financiële drempels
8. Het draagvlak van de scholen en de centra voor leerlingenbegeleiding versterken
9. Informatie- en communicatietechnologie (ICT) integreren
10. Samenwerking tussen cultuur en onderwijs
11. Een participatieve schoolcultuur stimuleren
12. Leerplicht, leerrecht en leerlingenrechten
13. Hertekenen van het onderwijslandschap
14. Het hoger onderwijs versterken in de uitvoering van zijn maatschappelijke opdracht
15. Levenslang en levensbreed leren
16. Naar een nieuwe opleidingsstructuur p.22-26
17. Kleurrijk Vlaanderen p. 28-29
18. Het onderwijs internationaliseren p. 29-30
Stand van zaken van de uitvoering van de resoluties en moties aangenomen door het Vlaams parlement

2.2.2 1ste uittreksel

- Opvang van het leerkrachtentekort

Ook in 2003 zal ik een campagne voeren om jongeren te stimuleren leerkracht te worden. Een aantal van de voorstellen tot hervorming van de lerarenopleiding (zie verder), die in het verlengde van de beleidsevaluatie werden geformuleerd, kunnen op termijn de instroom in het beroep ongetwijfeld verhogen.

Uit de eerste fase van de loonstudie van Hay Management is gebleken dat de loon- en werksituatie van tijdelijke starters weinig aantrekkelijk en onzeker is. De vervangingspool wilde dit verhelpen door tijdelijke starters voor een schooljaar in te zetten. Momenteel doen 60 % van de basisscholen en bijna alle secundaire scholen er een beroep op. Dit jaar werden er 2900 poolleden geselecteerd tegenover 2213 vorig jaar. Deze poolleden zijn overwegend jong: 61,6% is jonger dan 30 jaar. Opvallend is dat amper 15% van hen slechts in één net wil lesgeven, de overige 75% wil in alle netten ingeschakeld worden. Ik wil het poolsysteem nu ten gronde laten evalueren en op basis van de resultaten van deze evaluatie, zal ik het -waar nodig- vanaf schooljaar 2003-2004 bijsturen. Het is mijn bedoeling de pool zo dicht mogelijk te laten aansluiten bij de behoeften van jonge, startende leerkrachten en van de scholen. Nog dit schooljaar zal een openbare aanbesteding worden uitgeschreven voor het beheer van het poolsysteem.

De loonstudie wees tevens op de grote verschillen tussen tijdelijken en vastbenoemden en raadde aan die weg te werken. Daarom zal ik vanaf september 2003 voor de tijdelijke personeelsleden in het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs en in het deeltijds kunstonderwijs het stelsel van tijdelijke aanstelling van doorlopende duur invoeren. Dit stelsel biedt meer zekerheid en statutaire voordelen voor tijdelijke leerkrachten die al enkele schooljaren in dienst zijn en is een tussenstap naar een vaste benoeming.

Basisscholen hebben steeds meer behoefte aan breed samengestelde teams, met ruimere expertise dan deze van (kleuter)onderwijzer(es). Enerzijds moet deze verbreding aan bod komen in de initiële lerarenopleiding, anderzijds moeten basisscholen openorganisaties worden met meer ruimte voor andere kwaliteiten en professionele ervaringen. Het lerarentekort noopt ertoe nieuwe doelgroepen aan te boren. Met de introductie van kinderverzorg(st)ers in het gewoon basisonderwijs zette ik al een eerste stap in die richting. Ik wil nu de nieuwe functies van zorgcoördinator, ict-coördinator, administratieve medewerker in het basisonderwijs, openstellen voor hoger opgeleiden buiten het traditionele wervingsgebied van de basisscholen. Meer mobiliteit -ook binnen het onderwijs- zal de diversiteit in de basisscholen verhogen. De invoering van scholengemeenschappen (zie verder) zal toelaten dat -bijvoorbeeld op het vlak

van lessenroosters en vervangingen- afspraken tussen scholen kunnen worden gemaakt om het onderwijspersoneel breder en optimaler in te zetten.

Om de instroom in het secundair onderwijs te stimuleren zal worden onderzocht hoe elders verworven competenties en elders verworven kwalificaties op zowel het vlak van bekwaamheidsbewijzen als het financieel vlak kunnen worden gevalideerd.

Om het lerarentekort op te vangen, werd de regeling inzake de bekwaamheidsbewijzen versoepeld. De mogelijkheden om les te geven, werden voor heel wat diploma's uitgebreid via de toepassing van de regeling van de voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen. De aanstelling van een personeelslid op basis van een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs biedt de mogelijkheid de loopbaanontwikkeling van leerkrachten te stimuleren omdat die niet noodzakelijk beperkt moet blijven tot het specifieke studiegebied van de basisopleiding. Daardoor wordt het ook mogelijk rekening te houden met de persoonlijke ontwikkelingen en eventuele evolutie van leerkrachten na hun opleiding, met een bredere inzetbaarheid als gevolg.

In het verleden konden kunstenaars in het deeltijds kunstonderwijs vaak niet als "meester" lesgeven, omdat zij niet aan de diplomavereisten voldeden. De piste van de 'artistieke ervaring' bood in uitzonderlijke gevallen een uitweg om actieve kunstenaars, zonder in aanmerking komend diploma, aan te stellen en te bezoldigen. In het schooljaar 2001-2002 werd de 'artistieke ervaring' beschouwd als een "ander bekwaamheidsbewijs". Vanaf dit schooljaar kan 'artistieke ervaring' leiden tot een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs op basis van een strikt omschreven procedure.

Om het bijzonder grote lerarentekort in Brussel op te vangen, zullen de onderwijzers en het bestuurspersoneel in het Brusselse lager onderwijs vanaf 1 september 2002 een premie ontvangen. Voorwaarde daarvoor is dat zij over een getuigschrift moeten beschikken, waaruit blijkt dat ze grondig Frans kennen. Deze premie geldt ook voor tijdelijke personeelsleden.

Momenteel wordt de wettelijke basis van detacheringen gevormd door het decreet van 17 juli 1991 betreffende de inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten. Vanaf september 2003 zal een nieuwe regeling in werking treden. De nieuwe regeling vertrekt van het uitgangspunt dat de detacheringen in het belang van het onderwijs moeten zijn en wil op die wijze het lerarentekort wat terugdringen. Met belang in het onderwijs worden activiteiten bedoeld die de werking van het onderwijs ten goede komen door deelname aan of ondersteuning en begeleiding van onderwijskundige vernieuwingen of

experimenten, het onderwijsbeleid of het onderwijsonderzoek.

Tot slot kan ik nog vermelden dat vanaf 1 september 2002 de prepensioenleeftijd wordt opgetrokken van 55 naar 58 jaar. Ook deze maatregel die mits de nodige overgangsbepalingen wordt ingevoerd, is bedoeld om het schrijnende tekort aan leerkrachten in te perken.

2.2.3 2e uittreksel

- Eén structuurdecreet voor het hoger onderwijs

Het ontwerp van decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen omvat:

- de bachelor-masterstructuur;
- de accreditatie in het hoger onderwijs;
- de financiering (zie verder).

De invoering van de BAMA-structuur vereist een sterkere verwevenheid van het hogeschoolonderwijs van twee cycli met het wetenschappelijk onderzoek. Daartoe zijn associaties tussen een universiteit en hogescholen noodzakelijk. Deze associaties zullen tevens een nieuwe dynamiek in de verdere ontwikkeling van het hoger onderwijslandschap creëren. Het ontwerp van decreet voorziet in extra-middelen om die academisering en de vernieuwing van het hoger onderwijs te stimuleren. Het is mijn streefdoel dat het ontwerp van decreet tegen het einde van 2002 definitief kan worden goedgekeurd.

Vanaf het academiejaar 2004-2005 zullen de nieuwe bachelor- en masteropleidingen effectief worden geïmplementeerd. Het grootste deel van omvorming moet daarom tegen het einde van 2003 afgerond zijn. Tegelijkertijd moet een procedure van registratie van de andere aanbieders worden uitgewerkt en moeten de associaties vorm krijgen. Daarnaast worden de hogescholen geacht tegen eind mei 2003 een onderwijsontwikkelingsplan in te dienen. De instellingen zullen tijdig worden geïnformeerd over de vormgeving van dat plan en de wijze waarop die plannen zullen beoordeeld worden. De uitbetaling van de aanvullende middelen is gekoppeld aan de deugdelijkheid van de ingediende onderwijsontwikkelingsplannen.

Vlaanderen heeft - net als Nederland - de invoering van de bachelor-masterstructuur gekoppeld aan de accreditatie. De herkenbaarheid en de internationale inbedding van de nieuwe structuur hangen immers af van voldoende kwaliteitsgaranties en

transparantie. Accreditatie is een kwaliteitslabel dat opleidingen in het hoger onderwijs die voldoen aan minimale kwaliteits- en niveauvereisten kunnen verwerven. Een externe, onafhankelijke en gezaghebbende instantie zal instaan voor de toekenning ervan. Op het gebied van accreditatie van opleidingen werken we, op basis van gelijkwaardigheid, intens samen met Nederland. We namen reeds gezamenlijk initiatieven met betrekking tot de te ontwikkelen toetsings- en accreditatiekaders en de wederzijdse erkenning en samenwerking van nationale accreditatieorganen. Internationaal samenwerking is cruciaal voor de onafhankelijkheid en het gezag van het accreditatieorgaan. Het is de bedoeling in een verdrag de voorwaarden vast te leggen waaronder het Nederlandse accreditatieorgaan een grensoverschrijdende opdracht inzake accreditatie van hoger onderwijsopleidingen krijgt. Die voorwaarden zijn:

- de ontwikkeling en vormgeving van een gezamenlijke accreditatie van opleidingen in het hoger onderwijs die wordt aangeboden in Nederland en in de Vlaamse Gemeenschap.
- de Vlaamse hogescholen en universiteiten, de Vlaamse studenten en werkgevers moeten van bij de operationele start van het accreditatieorgaan op dezelfde wijze betrokken worden als de Nederlandse. De accreditatiekaders moeten een minimaal draagvlak hebben zowel in Vlaanderen als in Nederland. De accreditatiekaders zullen zoveel mogelijk gemeenschappelijk zijn, maar verschillen in de implementatie van de bachelor-masterstructuur. Ook andere fundamentele verschillen in de kenmerken van beide hoger-onderwijssystemen moeten in de accreditatiekaders worden verrekend.
- De betrokken onderwijsministers moeten hun volle verantwoordelijkheid kunnen opnemen. Van Nederlandse zijde is die voorwaarde al wettelijk geregeld. Voor de Vlaamse minister moet dat in het verdrag opgenomen worden. Het impliceert onder meer de gezamenlijke benoeming van de leden van het accreditatieorgaan, het recht op te treden tegen een lid van het accreditatieorgaan, de gezamenlijke goedkeuring van de accreditatiekaders, de gezamenlijke goedkeuring van het bestuursreglement van het accreditatieorgaan en van de begroting en de rekening. Zolang er geen verdrag is, zal er een waarnemer worden aangeduid, die namens de overheid aan de vergaderingen van het accreditatieorgaan deelneemt.

Ik zal mij -samen met mijn Nederlandse collega- engageren samen stappen te ondernemen voor de verdere internationalisering van de accreditatie en kwaliteitszorg (internationaal aanvaarde maatstaven), door in de eerste plaats te streven naar een internationale afstemmingen wederzijdse aanvaarding van de accreditatiekaders. Momenteel ontwikkelen Noorwegen, Duitsland, Spanje en Zwitserland één of andere vorm van accreditatie. Het is de bedoeling de ontwikkelde concepten

opleidingswensen van de overgrote meerderheid van studenten die een opleiding volgens een regulier traject (jaar na jaar) willen volgen, maar moet ook mogelijkheden bieden om het starre studiejarensysteem te doorbreken en soepeler in te spelen op de vraag van de studenten die op een andere manier specifieke competenties wensen te verwerven. Het voltijds of deeltijds studeren moeten derhalve een andere en vooral soepelere invulling krijgen. De nieuwe organisatiestructuur moet de instellingsbesturen maximaal toelaten hun onderwijs aan te bieden volgens een eigen concept. Dat betekent bijvoorbeeld dat een instelling zou kunnen kiezen het onderwijs in semesters te organiseren of in het uiterste geval nog volgens het bestaande regime van de studiejaren. Waarschijnlijk zal deze organisatorische flexibilisering de andere vormen van flexibilisering in een stroomversnelling brengen.

- De financiering van de hogescholen en de universiteiten

De enveloppes van de universiteiten en hogescholen voor de periode 2003-2006 worden in het ontwerp van structuurdecreet (zie hierboven) vastgelegd. In datzelfde ontwerp-decreet wordt ook de omvang van de aanvullende middelen en de middelen voor de academisering van de hogeschoolopleidingen van twee cycli voor diezelfde periode vastgelegd.

Samen met de Vliir gaat er dit najaar reeds werk gemaakt worden van het in kaart brengen en het verklaren van de bestaande situatie. In het voorjaar 2003 zal ik een groep deskundigen belasten met het uitwerken van voorstellen voor een nieuw bekostigingsmodel op basis van de analyse van het vigerende Vlaamse bekostigingssysteem en van de buitenlandse bekostigingsmechanismen. Aandachtspunten in die analyse zijn:

- de verhouding publieke-private middelen;
- de verhouding tussen de bekostiging van onderwijs en onderzoek;
- de mate van input-gerelateerd of output-gerelateerd;
- de mate van lump sum financiering of van incentive funding;
- de kostprijs-elementen van een opleiding en de financiële waardering ervan;
- de relatie tussen de hoogte van de financiering en de kwaliteit c.q. prestaties;
- de rol van intermediaire organisaties.

internationaal regelmatig te toetsen. De onderhandelingen met het oog op het opstellen van een verdrag zijn op ambtelijk niveau gestart. Gelet op het -in het ontwerp van decreet vastgelegde- stappenplan moet het verdrag voor het einde van 2003 uitwerking hebben.

- **Flexibiliseren van het hoger onderwijs**

Zoals reeds eerder aangekondigd zullen een viertal decreten aan het structuurdecreet (zie hierboven) worden aangebouwd. Twee daarvan -het decreet op de flexibilisering van het hoger onderwijs en het decreet op de lerarenopleidingen (zie verder)- zullen nog tijdens deze legislatuur hun beslag krijgen en in 2003 gefinaliseerd worden.

Flexibilisering is een ruim begrip en heeft ondermeer te maken met:

- flexibilisering van de toegang tot het hoger onderwijs, waarvan onder meer de uitbouw van open hoger onderwijs en het in aanmerking nemen van elders verworven competenties deel uitmaken;
- de flexibilisering van de leeromgeving: wat onder meer andere leervormen (zoals projectonderwijs, afstandsonderwijs of probleemgestuurd onderwijs), de integratie van ICT, het herdenken van de begeleiding van studenten of de manier van examineren, de uitbouw van het professionele milieu als leeromgeving (duaal leren en contractonderwijs) betreft;
- de flexibilisering van het curriculum, waarbij onder meer een evenwicht moet worden gezocht tussen het bepalen van het eigen programma door de student en de voorstructurering van het aanbod door de instelling, de opleidingen vanuit de context van levenslang leren moeten worden herdacht, bredere basiscompetenties i.p.v. vakken moet worden vooropgesteld;
- de flexibilisering van de onderwijsorganisatie met onder meer afwijkingsmogelijkheden van het strakke studiejaarsysteem.

De decreten hoger onderwijs maken - met uitzondering van het laatste punt- deze vormen van flexibilisering reeds mogelijk. Om iedere student -ongeacht of deze een volledige opleiding of een specifieke leereenheid wenst te volgen- toe te laten op een adequate manier competenties te verwerven, moet een organisatiestructuur worden gecreëerd waarbij het studiejaarsysteem de norm blijft, maar tegelijk specifieke trajecten mogelijk worden. Het nieuwe model moet waarborgen dat het hoger onderwijsaanbod geen onoverzichtelijk amalgaam wordt waaruit de studenten naar eigen goeddunken hun studiepakket kunnen samenstellen. De organisatiestructuur moet beantwoorden aan de

- Studiefinanciering

Het volgende werkjaar zullen concrete voorstellen worden geformuleerd en zal een nieuw decreet inzake studiefinanciering voor het hoger onderwijs worden voorbereid dat de huidige systemen van studiebeurzen en sociale toelagen integreert. Dit decreet zal rekening houden met de noden en behoeften die ontstaan zijn ten gevolge van de gewijzigde maatschappelijke context, evenals met de uitdagingen en wijzigingen die zich in het onderwijslandschap voordoen, onder andere wat de implementatie van de Bolognaverklaring betreft, de flexibilisering en de internationalisering van het hoger onderwijs. De implementatie van dit decreet is voorzien voor het academiejaar 2004-2005.

- Hervorming van de lerarenopleiding

De beleidsevaluatie reikte zeer waardevolle informatie aan, die op haar beurt de basis leverde voor een zeer brede consultatie van alle geledingen en vooral van de scholen als belangrijkste afnemers. Op mijn vraag, tekende een werkgroep vervolgens een aantal krijtlijnen uit, op grond waarvan ik een ultieme consultatieronde hield. Momenteel beschik ik over de nodige elementen om op korte termijn een ontwerp van decreet ter goedkeuring voor te leggen. De hervorming van de lerarenopleiding zal in samenwerking moeten gebeuren tussen opleiders en afnemers, maar de opleiders zullen ook onderling veel meer met elkaar moeten overleggen en samenwerken. In de toekomstige associaties ligt daarvoor een nieuwe opportuniteit. Het decreet zal duidelijkheid brengen over de stage (zie hoger).

Ik ben ervan overtuigd dat wij in de hoogste jaren van het secundair onderwijs behoefte hebben aan academisch goed gevormde leerkrachten. Met academisch verwijs ik dan naar hun inhoudelijke vorming. De in de toekomst gevormde masters zullen zich op het beroep van leerkracht kunnen voorbereiden door een opleiding die leidt tot de titel van leraar. Met de nadruk op deze titel wil ik duidelijk stellen dat leerkrachten professionals zijn en als dusdanig de nodige maatschappelijke erkenning verdienen.

Zowel de hervormde lerarenopleiding als de flexibilisering van de opleiding moeten bijzondere doelgroepen kunnen aantrekken om het leraarschap op te nemen. Indien we de realisatie van gelijke onderwijskansen ernstig nemen dan zullen we ervoor moeten zorgen dat deze ook in de toegang tot het beroep van leerkracht doordringen.

Bij het uittekenen van de vernieuwde lerarenopleiding wil ik tenslotte rekening houden met de actuele opvattingen over de ontwikkeling van kinderen en jongeren. De leeftijdscategorieën die de basis vormen voor de indeling in

onderwijsniveaus zal grondig worden onderzocht en in de toekomst moet het minstens mogelijk worden soepeler een bredere bevoegdheid te verwerven zonder de basisopvatting van de opleiding te moeten wijzigen. Uiteraard impliceert dit dat tegelijk met deze hervorming het stelsel van bekwaamheidsbewijzen grondig zal moeten worden aangepast.

2.2.4 3e uittreksel

16. Naar een nieuwe opleidingenstructuur

De toenemende aandacht voor levenslang en levensbreed leren vraagt om een hertekening van het huidige opleidingsaanbod binnen én buiten het onderwijs. In de toekomst zullen mensen, meer dan nu het geval is, kwalificaties kunnen behalen tijdens hun hele leven. De strikte beschotten tussen onderwijsniveaus en tussen diverse onderwijs-, opleiding- en vormingverstrekkers zullen daartoe moeten doorbroken worden. Een overkoepelendestructuur, waarin alle opleidingen zijn samengebracht, moet leiden tot een herkenbaar en transparant aanbod waarin leertrajecten flexibel kunnen worden uitgestippeld. Het uitbouwen van dergelijke structuur betekent dat men de fundamenteën van het huidige systeem in vraag durft stellen zoals:

- de opdeling van het onderwijs in institutionele categorieën zoals lager, secundair en hoger onderwijs, onderwijsvormen, graden, specialisaties en vakken, de waarde van kwalificaties waarmee men vertrouwd is;
- selectie- en oriënteringsmechanismen;
- onderliggende visies op leerprocessen.

Een breed samengestelde stuurgroep binnen het departement onderwijs zal zich buigen over de progressieve ontwikkeling en stapsgewijze implementatie van een vernieuwde opleidingenstructuur voor het leerplichtonderwijs en voor het vergelijkbaar aanbod in het volwassenenonderwijs. De reorganisatie van het kunstsecundair onderwijs kadert in de hertekening van de huidige opleidingenstructuur voor het secundair onderwijs in zijn geheel. Deze stuurgroep zal -in samenspraak met de werkgroep Interface- de afstemming tussen onderwijs en andere opleidingenverstrekkers bewaken.

17. Kleurrijk Vlaanderen

In een eerste fase heeft het project Kleurrijk Vlaanderen 6 visiegroepen aan het werk gezet. In de visiegroep “lerend Vlaanderen” is door vertegenwoordigers van overheid, koepels, middenveld en experts nagedacht over de ontwikkeling van Vlaanderen tot een lerende maatschappij, de uitdagingen en risico’s die dat met zich meebrengt en de doelstellingen die men hierbij wenst te realiseren. Samen met de resultaten van de werkzaamheden uit de andere visiegroepen leidde dit tot “21 doelstellingen voor de 21ste eeuw”. In een tweede fase wil het project Kleurrijk Vlaanderen het toekomstdenken teruggeven aan de brede maatschappij. Alle Vlamingen worden uitgenodigd creatief mee te denken over de toekomst van Vlaanderen op de lange termijn. In de periode november 2002 - februari 2003 zal Kleurrijk Vlaanderen extra aandacht besteden aan het onderwerp “participatie”, waarbij de focus ligt op het participatief schoolbeleid. De aandacht van Kleurrijk Vlaanderen hiervoor zal immers een hoogtepunt kennen bij de voorstelling van het ontwerp-participatiedecreet in de onderwijscommissie in het Vlaams parlement.

18. Het onderwijs internationaliseren

- Participatie aan het Europees onderwijsbeleid
De doelstellingen die ik mede met mijn collega’s, Europese onderwijsministers, voor de onderwijs- en opleidingsstelsels in het doelstellingenrapport heb vooropgesteld, zijn niet alleen ambitieus, maar hebben ook gevolgen voor het Vlaamse onderwijs. Via de open methode van coördinatie wil de Europese Unie de vooruitgang in de realisatie van de 3 strategische doelstellingen opvolgen:
 1. Verbetering van de kwaliteit en de effectiviteit van de onderwijs- en opleidingsstelsels in de EU via o.m. verbetering van het onderwijs en de opleiding voor leerkrachten en opleiders, optimale inzet van financiële middelen, toegang tot ICT voor iedereen, enz.
 2. Betere toegankelijkheid van de onderwijs -en opleidingsstelsels voor iedereen, door het leren aantrekkelijker te maken, actieve participatie van burgers in de maatschappij, enz.
 3. De onderwijs- en opleidingsstelsels breed opengooien voor de buitenwereld via het stimuleren van het ondernemerschap, verbetering van het vreemde - talenonderwijs, versterking van mobiliteit en uitwisseling, enz.

De “open methode voor coördinatie” is een instrument dat met indicatoren, benchmarking, verspreiding van goede praktijk voorbeelden en peer reviews de lidstaten zal aansporen, dwingen en/of helpen deze concrete doelstellingen te

bereiken, rekening houdend met de eigen culturele en onderwijskundige context. In allerlei werkgroepen zullen deze doelstellingen concreet inhoudelijk gestalte krijgen. Essentieel voor ons is dat de resultaten van deze werkzaamheden maximaal aansluiten en sporen met de doelstellingen van het Vlaamse onderwijsbeleid.

Europa wil snel gaan. Op de Top van Barcelona hebben de regeringsleiders opgeroepen tot verdere actie “ter verbetering van de beheersing van de basisvaardigheden, meer in het bijzonder door het onderwijs van ten minste twee vreemde talen vanaf zeer jonge leeftijd: de ontwikkeling van een indicator voor taalkundige competenties in 2003; de bevordering van digitale geletterdheid, de veralgemening van een internet computergetuigschrift voor leerlingen secundair onderwijs (ECDL)”

Om het onderwijsveld intensiever te betrekken bij de vormgeving en de uitvoering van het Europese onderwijsbeleid zal ik de nodige communicatie-acties opzetten. Ik hoop dat op die wijze een maatschappelijk debat op gang komt dat de aanvaarding van de Europese onderwijsdoelstellingen kan bevorderen.

Het “Bruggeproces” werd gestart tijdens het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie met als doelstelling de beroepsopleidingstelsels in Europa beter op elkaar af te stemmen en het vertrouwen in de kwaliteit van de beroepsopleiding van andere landen te vergroten. De bestaande diversiteit en de afwezigheid van kwaliteitsstandaarden bemoeilijken de mobiliteit van werknemers. De Europese Commissie, daarin gesteund door de Top van Barcelona (maart 2002) wil de Europese samenwerking in de beroepsopleiding versterken via (h)erkenning van competenties en kwalificaties en opleidingsstructuren alsmede effectieve kwaliteitsbewaking. De Vlaamse Gemeenschap zal actief meewerken aan het inhoudelijke denkwerk van dit proces. Goede samenwerking onder de verschillende opleidingsverstrekkers in Vlaanderen is een conditie sine qua non om het Bruggeproces efficiënt te laten verlopen.

2.3 Binnenkort een laborant voor de klas?

Klasse Nr. 130 * December 2002 blz. 12-13

Wie een opleiding volgt om leraar te worden, zal tegelijk leren én lesgeven. Aspirant-leerkrachten krijgen pre- en in-servicetraining. En een salaris.

Lager en secundair onderwijs verdwijnen. In de plaats gaan leerlingen in blokken van vier jaar naar school. Leraars worden daarom anders opgeleid. Ze geven meteen les en krijgen daarvoor een salaris. Laboranten of handelsingenieurs kunnen ook voor de klas staan. Een bachelordiploma en een vervolgopleiding volstaan. Nieuwe maatregelen in zeven discussiepunten.

“Een leraar kleuteronderwijs moet makkelijk kunnen overschakelen naar onderwijzer. Dat is dringend nodig”, schrijft onderwijsminister Marleen Vanderpoorten in ‘Een bank vooruit’. “Van de kleuteronderwijzers en kleuteronderwijzeressen die afstudeerden in de zomer van 2000, gaf het jaar nadien een groot deel les in het gewoon lager onderwijs. De betrokken directies zijn over het algemeen zeer blij dat hun klas een leerkracht heeft. Meestal functioneert die ook naar ieders voldoening. Maar of dit echt de bedoeling is? Of een ouder van een leerling uit het eerste, tweede, derde... leerjaar echt gelukkig is dat zijn kind in het lager onderwijs les krijgt van iemand die opgeleid is voor een andere doelgroep? Tijdelijk? Dat kan. Maar het kan enkel een oplossing op lange termijn worden als de betrokkenen zich bijscholen.”

Niet alleen bijscholen komt op het bord, ook de lerarenopleiding zelf moet volgens de minister worden verbeterd, én ook de opleiding van de opleiders én de stagescholen. Daarom wil de minister de opleiding bijsturen. Hieronder volgen zeven discussiepunten;

2.3.1 Basiscompetenties: meer ict-vaardigheden

De Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) krijgt de opdracht de basiscompetenties verfijnder te formuleren, waardoor ook startcompetenties een plaats krijgen. De basiscompetenties omvatten de kennis, vaardigheden en attitudes waarover een afgestudeerde van de lerarenopleiding moet beschikken. Na een gedeelte van de opleiding verwerven de leerkrachten in spe startcompetenties. De basiscompetenties blijven als vertrekbasis bruikbaar. Mogelijk komen er nieuwe vaardigheden bij, zoals omgaan met gelijke onderwijskansen (gok) en informatie- en communicatietechnologie (ict). In haar boek stelt de minister vast

dat de infrastructuur voor informatie- en communicatietechnologie (ict) in heel wat hogescholen beperkt is, vooral als men ict in de vakdidactiek en de verschillende opleidingsonderdelen wil toepassen. Er zou ook te weinig ict-expertise bij de docenten zijn.

2.3.2 Stage: in partnerschap

“Het is intussen bijna twintig jaar geleden (1984) dat het pedagogisch hoger onderwijs naar drie jaar werd uitgebreid, met de bedoeling dat de helft van het derde jaar uit stage zou bestaan”, stelt Vanderpoorten. “Er zijn grote verschillen in stages tussen scholen onderling en grote verschillen in mening over de stage. Dat is mee de oorzaak van hun soms onduidelijk rendement. In theorie gaat iedereen – opleiders, studenten en mentoren – er wel mee akkoord dat je de basiscompetenties het best in de klas ontwikkelt. Maar in de praktijk laat de integratie van de stage in de opleiding nog vaak te wensen over.”

Stage en aanvangsbegeleiding horen bij elkaar en dragen bij tot de professionalisering van de leraren. De instituten voor lerarenopleiding en afnemende scholen organiseren in partnerschap de stage.

2.3.3 Geïntegreerde opleiding: professionele bachelor

De ‘geïntegreerde opleiding’ omvat de huidige opleidingen van kleuteronderwijzer, onderwijzer en leraar secundair onderwijs groep 1 (regent). Studenten kiezen onmiddellijk voor een loopbaan in het onderwijs. Ze behalen een professionele bachelor (180 studiepunten).

Kandidaat leraren secundair onderwijs – groep 1 zien hun aantal keuzevakken beperkt tot twee in plaats van drie. De combinaties of clusters van vakken moeten opnieuw bekeken worden. Er komt meer tijd voor algemene vorming.

2.3.4 Vervolgopleiding: na drie mogelijke routes

Jana is kunsthistorica. Halid studeerde handelswetenschappen, secretariaat-talen. Kunnen ze leraar worden? Wie geen lerarenopleiding volgde, kan de titel ‘leraar’ behalen via een ‘vervolgopleiding’. Die volgt na (maar ook mogelijk tijdens) de ‘andere’ opleiding, waarin een vakstudie centraal staat.

‘Leraar’ worden is dus mogelijk, ook voor wie eerst een andere studieroute volgde. Het gaat om de volgende drie routes:

1. Een opleiding van 180 studiepunten aan een hogeschool: professionele bachelor, zoals het huidig graduaat chemie, elektromechanica of toegepaste informatica.

2. Een opleiding van 180 studiepunten aan een universiteit: academische bachelor.
3. Een opleiding van 180 studiepunten + x aantal studiepunten aan een universiteit of hogeschool: master.

Wie dus aan een hogeschool of universiteit een opleiding volgde die niet meteen op onderwijs is gericht, moet zich daarna voor een vervolgopleiding inschrijven als hij wil lesgeven.

Het doel van een vervolgopleiding is de vakdisciplinaire kennis leren bewerken en aanvullen voor een beroepssituatie. Voorts kennis nemen van een selectie uit een andere wetenschappelijke discipline, namelijk de onderwijs- en opvoedingswetenschappen. Concreet besteedt de vervolgopleiding meer aandacht aan praktijk dan nu het geval is, vooral aan de universiteit. Het evenwicht theorie-praktijk moet ongeveer in balans blijven, waardoor de leraar-in-opleiding meer tijd zal doorbrengen op scholen.

De vervolgopleiding leidt uitsluitend tot de titel van 'leraar', niet tot een bijkomende mastertitel.

2.3.5 Leren én werken: pre- en in-service training

De vervolgopleiding valt uiteen in twee delen. Eerst is er een pre-servicetraining in de lerarenopleiding. Hier behaalt de student het merendeel van de studiepunten. Het aantal is nog niet vastgelegd. In de pre-servicetraining doet de kandidaat-leraar vooral theorie op en verwerft hij een 'startcompetentie'.

Het tweede deel van de opleiding omvat een in-servicetraining. De kandidaat-leraar staat dan al zelfstandig voor de klas en geeft bijvoorbeeld twaalf of veertien uur (betaald) les. In de overige uren doet hij nog theoretische kennis op of volgt andere leraren. In-service-training houdt degelijke ondersteuning in van ervaren collega's, de zogeheten aanvangsbegeleiding. Dit tweede deel leidt tot basiscompetenties, waarna de kandidaat officieel de titel van leraar krijgt. De in-servicetraining kan enkele weken of maximum enkele maanden duren.

Op de ontwerptafel liggen onder meer nog de volgende thema's: inhoud van pre- en in-servicegedeelte, omvang van de studiepunten voor beide delen, voorwaarden tot tijdelijke aanstelling van een kandidaat-leraar, beperking van de onderwijsopdracht, omvang van het loon, wat met de huidige technische regentaten en kunstopleidingen en de plaats van de GPB-opleiding.

2.3.6 Wie is bevoegd om les te geven: directies beslissen

Volgens de discussienota beslissen in het secundair onderwijs (ASO) de directies over wie in welke graad mag lesgeven. Om te vermijden dat ze alleen leraren SO – groep 1 (of de ‘goedkoopste’ leerkrachten) aanstellen, krijgen de scholengemeenschappen een toelage om master-leraren te financieren. Dit zijn dan afgestudeerden met een academische masteropleiding en een titel van leraar.

3.3.7 Nieuwe structuur: vier-vier-vier-systeem

Krijgt onderwijs een nieuwe structuur? Onderwijsminister Marleen Vanderpoorten denkt aan een andere indeling van de leerlingengroepen: vier leerjaren lagere school van 5 tot 9 jaar, vier leerjaren lager secundair onderwijs van 10 tot 13 jaar en vier leerjaren hoger secundair onderwijs van 14 tot 18 jaar. Een vier-vier-vier-systeem. Daarnaast krijgt de leeftijdsgroep 2 tot 4 een plaats in de kleuterschool. Deze indeling houdt een andere lerarenopleiding in. Of ze kan er al op anticiperen. Leraars lager onderwijs worden opgeleid om vooral les te geven aan leerlingen van 5 tot 9 jaar (of tot het vierde leerjaar). De leraars SO – groep 1 (regenten) voor de groep van 10 tot 13 jaar. Oudere leerlingen zouden vooral les krijgen van masters (leraren met een academische achtergrond). Maar allemaal heten ze ‘leraar’.

VERDWIJNEN VOLWAARDIG ACADEMISCH OPGELEIDE LERAREN?

Er komt geen aparte master om leraar te worden. Prof. Frans Daems, voorzitter van de Vliir-werkgroep Lerarenopleiding, is bezorgd over de toekomst van de academische initiële lerarenopleiding. “In de hervorming van de academische opleidingen plannen we wetenschappelijk georiënteerde masters en professionele. Een van die professionele masters zou een educatieve kunnen zijn. Als die wegvalt, vrezen wij voor een terugval van kandidaten, terwijl dit academiejaar de interesse voor een academische lerarenopleiding net fel toenam. Er rijzen vragen. Wordt de lerarenopleiding al of niet geïntegreerd in een master met professionele gerichtheid, een educatieve master van twee jaar dus? Wat is de status van de ‘vervolgopleiding’ waarmee de Vlaamse interuniversitaire Raad (Vliir) akkoord zou kunnen gaan? De huidige discussienota miskent het belang en de eigenheid van volwaardig academisch opgeleide leraren en de eigen rol en missie van de universiteiten daarbij. Dit kan leiden tot een niveauverlaging van de leraren en tot kwaliteitsverlies van het onderwijs. Voor de universitair opgeleide leraren gaan de opties van de discussienota voorbij aan een belangrijk basisprincipe van de Bologna-verklaring: een diploma dat internationaal gelijkwaardig is.”

Een beetje geschiedenis in vogelvlucht

Sinds de universiteitwet van 1929 was de 'aggregatie' een appendix die je er probleemloos bij kon nemen, en die dan ook niet al te veel voorstelde. Dat beeld van lerarenopleiding is veel mensen, kennelijk ook de minister en haar raadgevers, bijgebleven. De Universiteit Antwerpen is die opleiding sinds het begin van de jaren 70 veel serieuzer gaan aanpakken. Het decreet over de lerarenopleiding van 1996 heeft dat model grotendeels overgenomen voor alle universiteiten en hogescholen met twee cycli. Daardoor heeft de academische lerarenopleiding nu overal een omvang van ongeveer 30 studiepunten, een half jaar dus. Maar nu blijkt dat een grote meerderheid van studenten ze niet meer tegelijk met de tweede cyclus aankan. Anderzijds volstaan 30 studiepunten absoluut niet om de decretaal bepaalde Basiscompetenties (endtermen voor de lerarenopleiding) te verwerven.

Bijzonder commissaris erector R. Dillemans had dat alles ook ingezien, en mede daarom in zijn plannen voor hertekening van het universitaire landschap een extra (meestal) vijfde jaar uitgetrokken voor de academische lerarenopleiding.

Mastervarianten

Exit plan Dillemans, introit Sorbonne/Bologna.

In het structuurdecreet worden mastervarianten onderscheiden. Mastervarianten die in hoofdzaak onderzoekgericht zijn, en mastervarianten met een professionele gerichtheid. Masters van de tweede soort zou je dus kunnen krijgen bij bijvoorbeeld de artsen, veeartsen, tandartsen, klinisch psychologen, apothekers enz. Wat ligt er dan meer voor de hand dan zo een master van de tweede tweede soort, een *educatieve master*, bij opleidingen waar traditioneel een groot aantal afgestudeerden naar een vorm van onderwijs doorstroomt?

Maar dat lijkt buiten de waard gerekend. In de eerste versies van het structuurdecreet werd de academische lerarenopleiding nog opgenomen als gebrekkige appendix, in de definitieve versie is ze bewust weggelaten. Daarentegen is er wel een bachelor onderwijs in opgenomen voor kleuteronderwijzers, onderwijzers en regenten.

Academisch opgeleide leraren

De Vlaamse universiteiten willen leraren opleiden voor functies niet alleen in secundair maar ook in hoger en volwassenenonderwijs, en voor opleiding en training buiten het regulier onderwijs (volwasseneneducatie, bedrijfsopleidingen, educatieve diensten). Die functies omvatten de kerntaken van een leraar naast ruimere educatieve taken. Het eigene van een academische lerarenopleiding is volgens ons gelegen in het ontwikkelen van een blijvende band met wetenschap en innovatie, en wel in de combinatie van het eigen vakgebied met het pedagogisch-didactische.

Discussieer mee

De volledige discussienota over de hervorming van de lerarenopleidingen leest u op www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/BLO203/discussieLO.pdf Reageren kan via www.klasse.be/forum

2.4 Uit de Nieuwsbrief Universiteit Antwerpen – Jg. 5, nr. 8, november 2002

Dit stuk is geschreven in oktober en verschenen in de UA-Nieuwsbrief van november 02. De faculteiten vroegen om de lerarenopleiding op te nemen in een tweejarige masteropleiding 'met professionele gerichtheid'. Einde oktober hebben de rectoren in de VLIR echter beslist - kennelijk in overleg met de minister - dat alleen in de richtingen exacte wetenschappen tweejarige masters mogelijk zouden worden, naast ook eenjarige, en dat in de humane richtingen er enkel eenjarige masters zouden komen. De implicatie daarvan is dat de lerarenopleiding dus niet in de master zal worden geïntegreerd

Frans Daems

WELKE LERAREN/OPLEIDING WILLEN WIJ AAN DE UA?

Hoe zal de academische lerarenopleiding eruit zien in de aankomende BaMa-structuur? Die vraag leeft niet alleen bij de mensen van de academische lerarenopleiding, maar bij al wie betrokken is bij het uittekenen van de toekomstige curricula. Hoeveel studiepunten? Na bachelor, of na master? In de master of daarbuiten? Wat willen de universiteiten? Wat wil de minister van onderwijs? Wat vragen wij van onze rectoren?

De BaMa als kader voor een oplossing?

Met de lerarenopleiders van de andere Vlaamse universiteiten meent het UA-Overlegorgaan Academische Lerarenopleiding dat de invoering van een nieuwe structuur in het hoger onderwijs de gelegenheid bij uitstek is om een probleem waarmee al meer dan 70 jaar aangemodderd is eindelijk behoorlijk aan te pakken. In februari 2002 heeft het UA-Overlegorgaan zijn unaniem standpunt daarover nog eens kenbaar gemaakt aan onze academische overheden (zie: <http://www.ua.ac.be/doc/onderwijs/bamaalo.doc>).

Om dat te realiseren hebben wij twee mastervarianten voorgesteld.

- (1) Een geïntegreerde educatieve master (120 stp.) zien wij als een professionele mastervariant waarin vakwetenschappelijke doorbouw en onderwijsopleiding in een fifty-fiftyverhouding op elkaar betrokken zijn. Zulke variant zien wij perfect mogelijk voor studierichtingen met een traditionele affiniteit met onderwijs: talen, geschiedenis, filosofie, wiskunde, fysica, chemie, biologie, aardrijkskunde, lichamelijke opvoeding, economie enz. Deze variant vereist natuurlijk wel dat masters van 120 studiepunten, zoals vrijwel overal elders in Europa, mogelijk worden, zoals ook gevraagd door een aantal faculteiten.
- (2) De zelfstandige educatieve master (60 stp.) zien wij als variant voor andere studierichtingen (b.v. geneeskunde, rechten, farmacie), en voor 'late roepingen', d.w.z. voor mensen die al een master behaald hebben, misschien al werken, en nadien toch nog naar het onderwijs willen. De vormgeving van flexibele studietrajecten, aangepast aan de situatie van individuele studenten, achten wij in de eerste plaats een opdracht en verantwoordelijkheid van de universiteiten, niet van de Vlaamse overheid.

Wat wil de minister?

De academisch lerarenopleiding mocht kennelijk niet in het structuurdecreet, maar de minister kondigde al snel aan dat ze met een apart decreet voor de lerarenopleiding zou komen. Op een intern ministerieel document ('Krachtlijnen') van einde augustus 2002 hebben de lerarenopleiders van de Vlaamse universiteiten verontwaardigd gereageerd met een open brief van CULOV (zie: 'Actueel' op de UA-website). Op 2 oktober maakte de minister een discussienota bekend (zie de Nieuwsbrief van 9 oktober in <http://schooldirect.vlaanderen.be/>, waar ook gereageerd kan worden). De minister heeft van de onderwijsniveaus waar de universiteit voor opleidt alleen oog voor de leraren in het secundair onderwijs. Daarvoor zou een professionele of academische bachelor in het vakgebied volstaan; wel zou er een minimum (of minimaal?) aantal leraren met een vakmaster in de hoogste graad van het secundair onderwijs gegarandeerd worden via oormerking van een stuk enveloppefinanciering van scholen. Op bachelor en master zou een vervolglararenopleiding (geen studieomvang bepaald) moeten aansluiten die gedeeltelijk aan hogeschool of universiteit verstrekt wordt, en die gedeeltelijk in de scholen plaats moet vinden. Wij vrezen dat de minister hiermee naar het rampzalige Britse systeem van 'school based teacher education' toe wil, waarmee je conformerende in plaats van innoverende leraren krijgt. Die opleiding zou een certificaat, geen diploma, en de titel van 'leraar' opleveren. Geen educatieve master, geen ruimte voor de band met het wetenschappelijke, geen internationale herkenbaarheid en erkenbaarheid, geen deelname aan de accreditatie. Geen

studieduurverlenging, maar *studieduurverkorting*! Is het vermetel te vermoeden dat dat misschien wel gunstig is voor toekomstige begrotingen?

Bachelor of master?

Is een bachelor niet voldoende om in het secundair onderwijs les te kunnen geven? Die vraag hebben we voorgelegd aan de vakdidactici van de UA en via het discussieforum van Edubron (<http://edubron-www.uia.ac.be>) aan onze studenten. De grote lijn in de, genuanceerde, antwoorden is als volgt. Wat puur de leerinhouden van het secundair onderwijs betreft zou voor sommige disciplines (b.v. wiskunde) een academische vakbachelor misschien kunnen volstaan, voor andere daarentegen (b.v. chemie, talen) niet. In beide gevallen betwijfelt of ontkent men dat de vakbachelor volstaat voor de hoogste jaren van het secundair onderwijs. Bij de talen, waar iedereen in de toekomst als regel een combinatie van twee talen met uiteenlopende componenten (taalverwerving, taalkunde, literatuur en cultuur) zal hebben, meent men dat de vakbachelor niet voldoende is. Vrijwel iedereen meent dat een master, zelfs als het uitsluitend een vakmaster is, sowieso een belangrijke *meerwaarde* inhoudt. Om die redenen bestaat er een duidelijke voorkeur voor een educatieve master waarin vakdiscipline en lerarenopleiding geïntegreerd zijn.

Bovendien ziet men in de opleiding zulke mate van niveauverschil tussen een professionele bachelor, b.v. de huidige gegradueerde chemie, en een academische bachelor, b.v. in chemie, dat men de onderwijsbevoegdheid niet gelijk kan stellen.

Wat willen wij nu?

Wij zouden willen dat de Vlaamse overheid haar oor te luisteren legt bij onze afgestudeerden in alle vormen van onderwijs, en bij degenen die verstand hebben van en ervaring hebben met het opleiden van academische leraren.

Wij zouden ook willen dat de Vlaamse overheid inzake de vormgeving en inhoudelijke inrichting van de lerarenopleiding de autonomie erkent die zij de universiteiten en de hogescholen per decreet heeft toegekend. Uiteraard zijn er aangepaste vormen van samenwerking binnen de Associatie aangewezen, evenals goede samenwerking met de betrokken scholen. Wij hopen dat onze academische overheden op onze autonomie blijven staan.

We ondersteunen het pleidooi van onze decanen voor masters van 120 studiepunten, een conditie voor de realisatie van een van de doelstellingen van Bologna: internationale gelijkwaardigheid.

Als *standaardmodel* wensen wij de lerarenopleiding te realiseren in de vorm van een educatieve master van 120 studiepunten, in het eigen vakgebied en met een professionele gerichtheid. Voor studenten die alleen master hebben, en voor late roepingen, willen wij een aangepast traject van 60 studiepunten.

Fabels en gemeenplaatsen

Met vernieuwing van de lerarenopleiding is het zoals met aanpassing van de Nederlandse spelling. Niet gehinderd door te veel kennis van zaken heeft iedereen wel eigen ideeën over hoe dat moet! Op de universiteit en bij de overheid, zie ik sedert jaren telkens weer dezelfde fabels en misvattingen terugkomen.

- (a) Men steunt op de karikatuur van de lerarenopleiding die men zelf ooit volgde, of op een particulier geval in de aard van "mijn schoondochter staat in het onderwijs en die zegt dat...".
- (b) Men denkt dat een goed leraar slechts behoefte heeft aan Montaignes "du bon sens, du bon coeur et quelques petits trucs".
- (c) Men zegt dat wij het beste onderwijs ter wereld hebben en looft onze afgestudeerden, maar luistert niet naar hun adviezen over hoe vakopleiding en lerarenopleiding verbeterd kunnen worden.
- (d) Men accepteert vreemd genoeg het feit dat de veearts naar wie men met zijn poes gaat, een veel ernstiger wetenschappelijk-professionele opleiding krijgt dan de leraar van zijn kinderen.

Een ritueel?

Begin oktober hebben we met de VLIR-werkgroep lerarenopleiding een oproep gedaan aan de VLIR-Raad. "Sinds verschillende decennia hebben tal van hoogleraren, en de VLIR sinds begin jaren 1980, tientallen voorstellen, adviezen, studies, alternatieven, artikelen, onderzoeksprojecten, rapporten, witboeken, verhandelingen enz. - in het totaal duizenden bladzijden - geproduceerd om tot een ernstige academische lerarenopleiding te komen [...]. Men kan daarmee echter niet eindeloos blijven doorgaan wanneer de herwaardering van de academische lerarenopleiding alleen maar een verbaal ritueel zou blijken te zijn."

Het woord is aan de rectoren

Het zal duidelijk zijn dat wij erop rekenen dat de rectoren met grote stelligheid bij de minister opkomen voor de autonomie van de universiteiten, voor het maatschappelijke en academische belang van een volwaardige lerarenopleiding, en voor de opname in de BaMa-structuur. En dat ze zo nodig een beetje stout durven te handelen.

We hebben de indruk dat onze rectoren in de recente gesprekken van de VLIR met de minister wellicht die richting zijn ingeslagen. We hopen dat ze krachtdadig doorgaan.

Prof.dr. Fr. Daems,
voorzitter UA-Overlegorgaan ALO